

Papoušek, Dalibor

Pramenná kritika a historický Ježíš

In: Papoušek, Dalibor. *Počátky křesťanství*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 41-67

ISBN 978-80-210-6920-6; ISBN 978-80-210-6923-7 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130738>

Access Date: 21. 03. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

2. Pramenná kritika a historický Ježíš

Bádání o historickém Ježíši lze rozdělit do několika vývojových fází, jimž dominují tři vlny „hledání historického Ježíše“ s jedním kritickým mezidobím, kdy „hledání historického Ježíše“ ustoupilo do pozadí.¹

Počátky kritického bádání: nastolení otázky o historickém Ježíši (60. léta 18. století – 40. léta 19. století)

U počátků kritického tázání po historickém Ježíši stál **Hermann Samuel Reimarus** (1694–1768), profesor orientálních jazyků na univerzitě v Hamburgu a zastánce náboženství rozumu inspirovaného anglickým deismem. Výklad svých historicko-kritických myšlenek, podaný ve spine *Apologie oder Schutzschrift für die vernünftigen Verehrer Gottes*, však za svého života zpřístupnil jen úzkému okruhu přátel. Po jeho smrti vydal dílo bez uvedení autora Gotthold Ephraim Lessing (1729–1781) v sedmi „Fragmentech“;² z nichž jsou pro otázky historického Ježíše nejdůležitější 6. fragment „Über die Auferstehungsgeschichte“ a 7. fragment „Von dem Zwecke Jesu und seiner Jünger“.

Reimarus vyvážal ježíšovské bádání z církevního pojetí s důrazem na **čistě historický přístup**. Rozlišil vlastní Ježíšovu zvěst, kterou Ježíš formuloval a učil během svého života, od víry v Krista, kterou přinesli apoštolové ve svých spisech. Nepojímal Ježíše jako božského zakladatele nového náboženství, nýbrž jako historickou postavu, která navazovala na eschatologické a apokalyptické myšlení „pozdního“ judaismu, zvláště na

1 Srov. Gerd Theissen – Annette Merz, *Der historische Jesus: Ein Lehrbuch*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2001, s. 21–33; Stanley E. Porter, *The Criteria for Authenticity in Historical-Jesus Research: Previous Discussion and New Proposals*, (Journal for the Study of the New Testament, Supplement Series 191), Sheffield: Sheffield Academic Press 2000, s. 28–62.

2 Gotthold Ephraim Lessing, *Zur Geschichte und Literatur: Aus den Schätzen der herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel* I–VI, Brunswick: Waysenhaus 1774–1777; id., *Von dem Zwecke Jesu und seiner Jünger: Noch ein Fragment des Wolfenbüttelschen Ungenannten*, Brunswick: [s.n.] 1778; moderní vydání: Hermann Samuel Reimarus, *Apologie oder Schutzschrift für vernünftigen Verehrer Gottes* I–II, ed. Gerhard Alexander, Frankfurt am Main: Insel 1972.

učení o Božím království a z něho vyplývající pokání. Vydělení křesťanství z židovství spojoval až s apoštoly, přičemž diskrepanci mezi politicko-mesianistickým poselstvím Ježíše a apoštolským hlásáním utrpení, zmrtvýchvstání a opětného příchodu Krista interpretoval pomocí **osvícenské teorie podvodu**: apoštolové odcizili Ježíšovo pohřbené tělo (srov. *Mt 28,11–15*) a po 50 dnech (kdy mrtvola již nebyla identifikovatelná) začali hlásat jeho vzkříšení a brzký návrat.

Zatímco metodické napětí mezi historickým Ježíšem a Kristem víry stejně jako včlenění Ježíše do židovského kontextu si podrželo dodnes svůj význam, teorii podvodu překonal již Reimarův následovník D. F. Strauss.

David Friedrich Strauss (1808–1874), filozof a teolog, žák Ferdinanda Christiana Baura (1792–1860) a Georga Friedricha Wilhelma Hegela (1770–1831), vstoupil do diskusí o historickém Ježíši zásadním spisem *Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet* I–II (1835–1836).³ Z oblasti starozákonního bádání přenesl na výzkum evangelií pojem mýtu, přičemž mytickou tradici o Ježíši pojímal jako hegelovskou syntézu supranaturalismu a racionalismu. V historickém zkoumání Ježíše usiloval o **racionalistickou kritiku mýtu** („rozumné“ vysvětlení Ježíšových zázraků), který chápal jako projev tradiční naivní (supranaturalistické) víry. Zatímco Reimarůs vykládal nehistorický nános na Ježíšovi jako důsledek vědomého podvodu apoštolů, Strauss jej pokládal za výsledek nevědomého procesu mytické imaginace. Podle Strausse se v Ježíšovi jakožto historickém individuu realizovala nejvyšší idea bohočlověka (*Gottmenschlichkeit*), která v evangeliích nabyla legitimní podoby „dějinného“ mýtu.

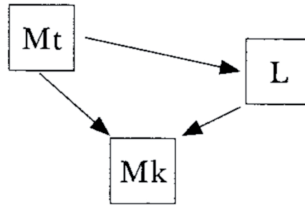
V polemice s Friedrichem E. D. Schleiermacherem (1768–1834)⁴ se jako jeden z prvních přihlásil k Baurově tezi, že *Janovo evangelium* vychází z výrazných teologických premis, a má tudíž nižší historickou hodnotu než synoptická evangelia.⁵ Slabinou jeho přístupu však zůstávalo řešení synoptické otázky vycházející z Griesbachovy hypotézy dvou evangelií (obr. 1).⁶

3 David Friedrich Strauss, *Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet* I–II, Tübingen: C. F. Osiander 1835–1836.

4 Friedrich Ernst Daniel Schleiermacher, *Das Leben Jesu: Vorlesungen an der Universität zu Berlin im Jahr 1832 gehalten*, hrsg. von Karl Gustav Rütenik, Berlin: Reimer 1864; David Friedrich Strauss, *Der Christus des Glaubens und der Jesus der Geschichte: Eine Kritik des Schleiermacher'schen Lebens Jesu*, Berlin: Duncker 1865.

5 Srov. Ferdinand Christian Baur, *Kritische Untersuchungen über die kanonischen Evangelien, ihr Verhältniss zueinander, ihren Charakter und Ursprung*, Tübingen: Fues 1847.

6 Johann Jakob Griesbach, *Commentatio qua Marci Evangelium totum e Matthaei et Lucae commentariis decerptum esse monstratur*, Jena: J. C. G. Goepferdt 1789.

Obr. 1. Griesbachova hypotéza

Podle Petr Pokorný – Ulrich Heckel, *Úvod do Nového zákona: Přehled literatury a teologie*, (Teologie), trans. Pavel Moskala a Lucie Kopecká, Praha: Vyšehrad 2013, s. 358, obr. 16.

Předpokládal, že *Matoušovo evangelium* a *Lukášovo evangelium* představují nejstarší prameny k historickému Ježíši, zatímco *Markovo evangelium* je jejich mladším výtahem. Toto jeho stanovisko bylo překonáno až teorií dvou pramenů v následujícím období.

Optimismus liberálního bádání: první hledání historického Ježíše (40. léta 19. století – přelom 19. a 20. století)

První vlna hledání historického Ježíše spadá do doby utvářené protestantskou liberální teologií a soudobým historismem. Vyznačuje se snahou obnovit **kriticko-historickou rekonstrukcí** Ježíšova života a učení křesťanskou víru a překonat tak církevní christologická dogmata. K metodologicky nejpronikavějším představitelům první vlny patřil **Heinrich Julius Holtzmann** (1832–1910).

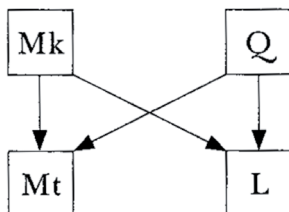
Holtzmann dovedl k úspěšnému prosazení **teorii dvou pramenů** (obr. 2),⁷ kterou – nezávisle na sobě – původně rozpracovali především Christian Gottlob Wilke (1786–1854)⁸ a Christian Hermann Weisse (1801–1866).⁹ Na základě nejstarších pramenů, za něž ve shodě s teorií dvou pramenů považoval *Markovo evangelium*

7 Heinrich Julius Holtzmann, *Die synoptischen Evangelien: Ihr Ursprung und geschichtlicher Charakter*, Leipzig: Wilhelm Engelmann 1863.

8 Christian Gottlob Wilke, *Der Urevangelist oder exegetisch kritische Untersuchung über das Verwandtschaftsverhältniss der drei ersten Evangelien*, Dresden – Leipzig: Gerhard Fleischer 1838.

9 Christian Hermann Weisse, *Die evangelische Geschichte, kritisch und philosophisch bearbeitet I–II*, Leipzig: Breitkopf & Härtel 1838.

a hypotetickou sbírku Ježíšových výroků, označenou později jako Q,¹⁰ rekonstruoval Ježíšovu biografii a učení.

Obr. 2. Teorie dvou pramenů

Podle Petr Pokorný – Ulrich Heckel, *Úvod do Nového zákona: Přehled literatury a teologie*, (Teologie), trans. Pavel Moskala a Lucie Kopecká, Praha: Vyšehrad 2013, s. 362, obr. 18.

Na základě *Markova evangelia* Holtzman vykreslil Ježíšův život, přičemž za obrat v jeho biografii považoval galilejské utváření Ježíšova mesiášského vědomí a jeho rozhodnutí vyjetí své mesiášství učedníkům ve Filipově Cesareji (Mk 8). Do tohoto biografického rámce potom zasadil výroky ze sbírky Q, které považoval za autentická Ježíšova slova.

Pro liberální „životy Ježíše“¹¹ bylo charakteristické prolínání apriorních představ o vývoji Ježíšovy osobnosti s důvtipnou literárně-kritickou analýzou pramenů. Jejich tvůrci povětšinou věřili, že svůj osobnostní ideál nacházejí právě v pramenech o Ježíšovi.

Zhroucení liberálního ježíšovského bádání (počátek 20. století – 60. léta 20. století)

Za přelom vedoucí ke zhroucení liberálního ježíšovského bádání je považován spis Alberta Schweitzera (1875–1965) *Von Reimarus zu Wrede: Eine Geschichte der*

10 Z něm. *Quelle* – „pramen“; srov. Frans Neyrinck, „Note on the Siglum Q“, in: id. (ed.), *Evangelica II: 1982–1991 Collected Essays*, (Bibliotheca Ephemeridum Theologiarum Lovaniensium 99), Leuven: Peeters – Leuven University Press 1991, s. 470–476.

11 Viz např. Johann Heinrich Christoph Willibald Beyschlag, *Das Leben Jesu I–II*, Halle: Strien 1885–1886; srov. Karl August von Hase, *Das Leben Jesu: Lehrbuch zunächst für akademische Vorlesungen*, Leipzig: Breitkopf & Härtel 1829.

Leben-Jesu-Forschung (1906),¹² v němž názorně doložil veskrze **projektivní charakter** „Ježíšových životů“. Ukázal, že obraz Ježíše v liberálních biografiích odpovídal spíše osobnosti jednotlivých autorů a jejich představám o etickém ideálu. Současně vyzdvihl dílo **Williama Wredeho** (1859–1906), který krátce předtím upozornil na **tendenční charakter** nejstarších dochovaných pramenů.¹³ Podle Wredeho bylo už *Markovo evangelium* ovlivněno povelikonočnou vírou v Ježíšovo mesiášství, a proto je třeba rozlišovat mezi historickým (předvelikonočním) Ježíšem a povelikonočním obrazem Krista.

Zásadním zjištěním pramenné kritiky evangelií bylo odhalení jejich **fragmentárního charakteru**. Již Karl Ludwig Schmidt (1891–1956) dospěl k závěru, že se evangelia skládají z „malých jednotek“, které získaly chronologický a geografický rámec teprve úsilím evangelistů.¹⁴ Zkoumání **dějin formy podání** (*Formgeschichte*), které profilovali zejména **Martin Dibelius** (1883–1947)¹⁵ a **Rudolf Bultmann** (1884–1976),¹⁶ pak rozvinulo myšlenku, že tyto „malé jednotky“ (perikopy) byly primárně utvářeny potřebami křesťanských obcí a jen sekundárně mohly zachovat historickou vzpomínku.

Skepse, k níž kritické zkoumání evangelií vedlo, byla reflektována a posilována především v **dialektické teologii**, jež ovlivňovala novozákonní studia až do konce 60. let 20. století. Její směřování vytyčil **Karl Barth** (1886–1968) radikální reinterpretací Pavlova *Listu Římanům*.¹⁷ V reakci na liberální teologii kladl zvýšený důraz na Boží transcendenci, která striktně odděluje Boha od světa. Bůh a svět se podle Bartha dotýkají na způsob tangenty kruhu v jediném bodě – v jistotě Ježíšova dějinného příchodu a odchodu, kříži a vzkříšení. Rozhodující v tomto pojetí není to, co Ježíš jako historická osobnost říkal nebo konal, nýbrž to, co Bůh učinil a vyslovil skrze kříž a vzkříšení. Poselství Božího konání, novozákonní kérygma, se tak netýká **historického** Ježíše, nýbrž **kérygmatického** Krista. V duchu křesťanského **existencialismu** pak objektivizovatelné argumenty, které poskytuje například historické poznání, pozbývají na významu a rozhodující je bezvýhradná odpověď na Boží volání v kérygmatu Kristova kříže a vzkříšení, jež může člověk následovat jen v existenciální smrti a životě s Kristem.

12 Albert Schweitzer, *Von Reimarus zu Wrede: Eine Geschichte der Leben-Jesu-Forschung*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1906.

13 William Wrede, *Messiasgeheimnis in den Evangelien: Zugleich ein Beitrag zum Verständnis des Markusevangeliums*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1901.

14 Karl Ludwig Schmidt, *Der Rahmen der Geschichte Jesu: Literarkritische Untersuchungen zur ältesten Jesusüberlieferung*, Berlin: Trowitzsch 1919.

15 Martin Dibelius, *Die Formgeschichte des Evangeliums*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1919.

16 Rudolf Bultmann, *Geschichte der synoptischen Tradition*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1921.

17 Karl Barth, *Der Römerbrief*, Bern: Bäschlin 1919.

„Nové tázání“ po historickém Ježíši: druhé hledání historického Ježíše (60.–80. léta 20. století)

Už nábožensko-dějinná škola (*Religionsgeschichtliche Schule*) poukázala na židovský kontext Ježíšova dějinného vystoupení a zdůraznila, že mezníkem pro vznik křesťanství byly **velikonoční události**.¹⁸ Rudolf Bultmann v této souvislosti dospěl k závěru, že Ježíšovo učení nehrálo v utváření povelikonoční christologie významnou roli. Zdůraznil, že „Ježíšovo poselství patří k předpokladům novozákonní teologie, ale není její součástí.“¹⁹ Připustil však, že by povelikonoční christologie mohla být implicitně založena v Ježíšově volání po existenciálním rozhodnutí. Tento moment se pak stal východiskem pro jeho žáky při znovunastolení otázky po historickém Ježíši.

Návrat k pozemskému Ježíši hájil zvláště **Ernst Käsemann** (1906–1998). Ve své marburské přednášce „Das Problem des historischen Jesus“ (1953),²⁰ která je považována za počátek „druhé hledání“ historického Ježíše,²¹ zdůraznil, že všechny nejstarší křesťanské texty předpokládají totožnost pozemského Ježíše s vyvýšeným Kristem a právě důrazem na pozemskost Ježíše brání přemrštěnému dokétismu.²²

Metodologickým základem opětového nastolení „otázky po historickém Ježíši“ se stalo přesvědčení, že kriticky zajištěné minimum „pravého“ podání o Ježíšovi lze získat vyloučením všeho, co je v nejstarším křesťanství odvoditelné z jeho židovského kontextu. Namísto liberálních pokusů o literárně kritickou rekonstrukci nejstarších pramenů nastoupilo nábožensko-dějinné srovnávání tradic opírající se o **kritérium difference** či (dvojn) **nepodobnosti** (*criterion of [double] dissimilarity*).

Předvelikonoční jádro kristovského kérygmatu bylo hledáno bez ohledu na to, zda Ježíš otevřeně užíval christologické tituly jako Syn člověka, Mesiáš či Syn Boží. Badatelé se pokoušeli najít spíše implicitní obsah v jeho jednání a zvěstování. **Rudolf Bultmann** jej například – v reakci na podněty svých žáků – viděl v Ježíšově výzvě k rozhodnutí tváří v tvář Boží přítomnosti v nastupujícím Božím království.²³ **Ernst Käsemann** za něj

18 Srov. proslulou Welhausenovu tezi: „Ježíš nebyl žádný Kristus, nýbrž Žid“ (Julius Wellhausen, *Einleitung in die ersten drei Evangelien*, Berlin: Reimer 1911, s. 102).

19 Rudolf Bultmann, *Theologie des Neuen Testaments*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1953, s. 1.

20 Ernst Käsemann, „Das Problem des historischen Jesus“, *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 51, 1954, s. 125–153.

21 V americkém prostředí sehrál podobnou roli James M. Robinson (nar. 1924). Viz J. M. Robinson, *A New Quest of the Historical Jesus*, (Studies in Biblical Theology 5), Naperville: Allec R. Allenson 1959.

22 E. Käsemann, „Das Problem des historischen Jesus...“, s. 138–142.

23 Rudolf Bultmann, *Das Verhältnis der urchristlichen Christusbotschaft zum historischen Jesus*,

považoval Ježíšovu kritiku zákona, která zpochybnila základy většiny antických náboženství a byla výrazem jeho „volání po svobodě“.²⁴ **Günther Bornkamm** (1905–1990) jej spatřoval v Ježíšově bezprostřednosti, s níž se odlišoval od dobové apokalyptiky a kasuistiky,²⁵ zatímco **Ernst Fuchs** (1874–1971) v uplatnění Boží lásky vůči hříšníkům.²⁶ **Herbert Braun** (1903–1991) podtrhl paradoxní jednotu radikalizované tóry a radikalizované milosti, jejichž prostřednictvím se v Ježíšově historickém působení projevila Boží vůle,²⁷ a **Gerhard Ebeling** (1912–2001) vyzdvihl Ježíšovu víru a její podíl na Boží všemohoucnosti v duchu prohlášení „vše je možné pro toho, kdo věří“.²⁸

Teologicky motivovaná snaha objevit jádro kristovského kérygmatu již v Ježíšově působení vedla ve spojení s kritériem diference k pojímání Ježíše v **kontrastu k židovství**.

Židovské bádání o historickém Ježíši (počátek 20. století – 80. léta 20. století)

Zatímco křesťanská teologie s odklonem od teologického liberalismu otázku po historickém Ježíši načas opustila, židovské bádání o Ježíši, jež se v téže době začínalo rozvíjet, navázalo na liberální tradice. Soustředilo se na otázky, jež křesťanské bádání pomíjelo a jež se týkaly židovského charakteru Ježíšova života a učení. Namísto Ježíšovy kritiky židovského zákona zvažovali židovští badatelé jiné možné důvody Ježíšovy násilné smrti. **Joseph Gedaliah Klausner** (1874–1958) se soustředil na etický rozměr Ježíšova působení a jeho reformu náboženství,²⁹ zatímco **Claude Goldsmid Montefiore** (1858–1938)

(Sitzungsberichte der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse 1960, 3) Heidelberg: Winter 1960 = „Das Verhältnis der urchristlichen Christusbotschaft zum historischen Jesus“, in: id., *Exegetica: Aufsätze zur Erforschung des Neuen Testaments*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1967, s. 445–469.

24 Ernst Käsemann, *Der Ruf der Freiheit*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1968.

25 Günther Bornkamm, *Jesus von Nazareth*, (Urban-Bücher 19), Stuttgart: W. Kohlhammer 1956 (český překlad: *Ježíš Nazaretský*, trans. Bedřich B. Bašus, Praha: ÚCN – Kalich 1975 [dotisk 1986]).

26 Ernst Fuchs, *Zur Frage nach dem historischen Jesus*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1960.

27 Herbert Braun, „Der Sinn der neutestamentlichen Christologie“, *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 54/3, 1957, s. 342–377.

28 Gerhard Ebeling, „Jesus und Glaube“, *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 55, 1958, s. 64–110 = id., *Wort und Glaube I*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1960, s. 203–254.

29 Joseph (Gedaliah) Klausner, *Ješu ha-Nocri: Zemano, chajav ve-torato*, [Jerusalem]: Štibl [1922; původní verze již z roku 1907] (anglický překlad: *Jesus of Nazareth: His Life, Times, and Teaching*, trans. Herbert Danby, London: George Allen & Unwin – New York: Macmillan 1925; německý překlad: *Jesus von Nazareth: Seine Zeit, sein Leben und seine Lehre*, trans. Walter Fischel, Berlin: Jüdischer Verlag 1930).

zvažoval Ježíšovu návaznost na prorocká hnutí³⁰ a **Robert Eisler** (1882–1949) v Ježíšovi viděl rebela.³¹

Mladší generace židovských badatelů, k níž patřili zejména **David Flusser** (1917–2000) a **Géza Vermes** (1924–2013), je často považována již za přímé **předchůdce třetí vlny** „hledání historického Ježíše“. David Fluser pojímal Ježíše jako Žida věrného zákonu, který nestaví na jeho kritice, nýbrž na tradičních židovských konceptech – nabídce lásky namísto odplaty a očekávání Božího království.³² Géza Vermes začlenil Ježíše do charismatického prostředí Galileje, kde se v jeho době vyskytovalo více podobných postav (Chanina ben Dosa).³³

Třetí hledání historického Ježíše (od poloviny 80. let 20. století)

S dozníváním Bultmannovy školy byla jednostrannost „nové otázky“ po historickém Ježíši stále zjevnější. Druhé hledání historického Ježíše bylo primárně určováno teologickým zájmem o posílení křesťanské identity, a to jak vymežováním vůči židovství, tak vůči nejstarším křesťanským „herezím“, reprezentovaným zejména gnozí a dokétismem. V bádání byly proto upřednostňovány pouze kanonické prameny.

Třetí vlna „hledání historického Ježíše“ (*Third Quest*) se na rozdíl od druhé, která zůstávala vázána převážně na německy mluvící země, rozvíjela zvláště v anglosaském světě.³⁴ Zásadní roli v jejím formování sehrál „Seminář o Ježíšovi“ (*Jesus Seminar*),

30 Claude Goldsmid Montefiore, *The Synoptic Gospels I–II*, London: Macmillan 1909.

31 Robert Eisler, *Iésús Basileús ú Basileúsás: Die messianische Unabhängigkeitsbewegung vom Auftreten Johannes des Täufers bis zum Untergang Jakob des Gerechten nach der neuerschlossenen Eroberung von Jerusalem des Flavius Josephus und den christlichen Quellen dargestellt I–II*, (Religionswissenschaftliche Bibliothek 9), Heidelberg: Winter 1929–1930.

32 David Flusser, *Jesus: In Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, (Rowohlts Monographien 140), Reinbek bei Hamburg: Rowohlt 1968; anglické přepracování: David Flusser – R. Steven Notley, *Jesus*, Jerusalem: Magnes Press 1997 (český překlad: *Ježíš*, trans. Jiří Schneider, Praha: Oikúmené 2002).

33 Géza Vermes, *Jesus the Jew: A Historian's Reading of the Gospels*, London: Collins – Minneapolis: Fortress Press 1973. – V českém prostředí jsou známy jeho pozdější práce o Ježíši: *The Nativity: History and Legend*, New York: Doubleday 2006 (český překlad: *Ježíšovo narození: Historie a legenda*, trans. Allan Plzák, Praha – Litomyšl: Paseka 2009); *The Passion*, New York: Penguin Books 2006 (český překlad: *Ježíšovo umučení*, trans. Allan Plzák, Praha – Litomyšl: Paseka 2010).

34 Označení „třetí hledání“ (*Third Quest*) původně navrhl Nicholas Tom Wright (nar. 1948) v dodatku ke druhému vydání práce Stephena Neilla (1900–1984) *Interpretation of the New Testament 1861–1961* (London – New York: Oxford University Press 1964). Viz Stephen Neill – Tom Wright, *Interpretation of the New Testament 1861–1986*, Oxford – New York: Oxford University Press 1988, s. 379–403: 379.

iniciovaný v roce 1985 **Robertem W. Funkem** (1927–2005), který kolem sebe shromáždil významnou skupinu amerických badatelů, k nimž patřili zejména Marcus J. Borg, John Dominic Crossan, Stephen L. Harris a Robert M. Price.³⁵

Třetí hledání historického Ježíše navázalo na rostoucí zájem o **sociální rozměr** vznikajícího křesťanství. Z badatelů, kteří stavěli na kontinuitě mezi předvelikonočním okruhem kolem Ježíše a povelikonočním křesťanstvím, dosáhli zásadního vlivu zejména **Gerd Theissen** (nar. 1943), jenž v návaznosti na weberovské pojetí přičlenil Ježíše k dobovému typu potulných charismatiků,³⁶ a **Richard A. Horsley** (nar. 1939), který kladl důraz na radikalitu Ježíšova působení a dobové sociální násilí.³⁷

V rámci „třetí vlny“ byl Ježíš znovu „vrácen“ do **židovského kontextu** jako zakladatel „reformního hnutí“, jež se rozvíjelo uvnitř židovství. Průkopnické práce v tomto ohledu přinesli **Edward P. Sanders** (nar. 1937)³⁸ a **John P. Meier** (nar. 1942).³⁹

Zásadním metodologickým přínosem „třetí vlny“ byl **příklon k nekanonickým pramenům**, v němž sehrála rozhodující roli diskuse kolem sbírky Q a gnostického *Tomášova evangelia*, objeveného v úplném koptském znění mezi texty z hornoegyptského Nag Hammádí.⁴⁰ Třetí hledání historického Ježíše se již opíralo o všeobecný konsensus, podle kterého rozmanitost Ježíšových obrazů nebyla limitována ohraničením novozákonního kánonu.⁴¹ Nejvýraznější, i když kontroverzní pokus o překonání hranic kánonu

-
- 35 Jednání semináře se účastnil i Burton L. Mack, který se však později od „hledání historického Ježíše“ metodologicky distancoval. – Z jednání semináře vyšly tři zásadní publikace: Robert W. Funk – Roy W. Hoover (eds.), *The Five Gospels: The Search for the Authentic Words of Jesus: New Translation and Commentary*, New York – Toronto: Macmillan 1993; Robert W. Funk (ed.), *The Acts of Jesus: The Search for the Authentic Deeds of Jesus*, [San Francisco]: HarperSanFrancisco 1998; id. (ed.), *The Gospel of Jesus: According to the Jesus Seminar*, Santa Rosa: Polebridge Press 1999.
- 36 Gerd Theissen, „Wanderradikalismus: Literatursoziologische Aspekte der Überlieferung von Worten Jesu im Urchristentum“, in: id., *Studien zur Soziologie des Urchristentums*, (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 19), Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 31989, s. 79–105; id., „Jesusbewegung als charismatische Wertrevolution“, *New Testament Studies* 35, 1989, s. 243–360.
- 37 Richard A. Horsley, *Jesus and the Spiral of Violence: Popular Jewish Resistance in Roman Palestine*, San Francisco: Harper and Row 1987.
- 38 Edward P. Sanders, *Jesus and Judaism*, Philadelphia: Fortress Press 1985; id., *The Historical Figure of Jesus*, London: Alen Lane 1993.
- 39 John P. Meier, *A Marginal Jew: Rethinking the Historical Jesus* I–IV, New York: Doubleday I 1991, II 1994, III 2001, IV 2009.
- 40 Srov. John S. Kloppenborg, *The Formation of Q: Trajectories in Ancient Wisdom Collections*, Philadelphia: Fortress Press 1987 (Harrisburg: Trinity Press International 2000); John S. Kloppenborg Verbin, *Excavating Q: The History and Setting of the Sayings Gospel*, Minneapolis: Fortress Press 2000.
- 41 To, že rozlišování kanonických a nekanonických (apokryfních) pramenů nemá pro první dvě století metodologickou oporu, ukazuje již jejich rukopisné dochování: Až do počátku 3. století. jsou známy na „kanonické“ straně jen dva papyry *Janova evangelia* (P⁵², P⁶⁶) a *Matoušova evangelia* (P⁶⁴, P⁶⁷), zatímco na „apokryfní“ straně zlomek neznámého evangelia (Papyrus Egerton), *Petrova evangelia* (P.Oxy. 2949, 4009) a *Tomášova evangelia* (P.Oxy. 1). Ze 3. století jsou již k dispozici papyry s texty všech kanonických

přinesl **John Dominic Crossan** (nar. 1934), který při rekonstrukci historického Ježíše upřednostnil výběr z nekanonických pramenů, jež považoval za starší než kanonická evangelia (nejstarší vrstva *Tomášova evangelia*, Papyrus Egerton, *Evangelium Hebrejců*, sbírka Q a „evangelium kříže“ rekonstruované podle *Petrova evangelia*).⁴²

Ježíšovská bádání se v průběhu „třetí vlny“ značně diferencovala, jak již v polovině 90. let konstatoval jeden z účastníků Semináře o Ježíšovi, **Marcus J. Borg** (nar. 1942).⁴³ Důležitým diferenciačním klíčem byl návrat k **ne-eschatologickému obrazu Ježíše**,⁴⁴ který byl rozvíjen zejména v souvislosti s mudroslovnou tradicí a analogickými tradicemi o kynických filozofech.⁴⁵ Samotná činnost Semináře o Ježíšovi byla kritizována jak ze strany konzervativnějších novozákoníků, zachovávajících eschatologický rámec Ježíšova profilu (Gregory A. Boyd, William L. Craig, Craig A. Evans, Luke T. Johnson, Ben Witherington),⁴⁶ tak ze strany badatelů zaujímajících religionistická východiska (Burton L. Mack, Jonathan Z. Smith).

evangelií a fragmenty *Tomášova evangelia* (P.Oxy. 654, 655), *Protoevangelia Jakubova* (P.Bod. V), *Mariina evangelia* (P.Oxy. 3525) a neznámého evangelia (Papyrus Rainer / Fajjúmský fragment).

42 John Dominic Crossan, *The Cross that Spoke: The Origins of the Passion Narrative*, San Francisco: Harper & Row 1988; id., *The Historical Jesus: The Life of a Mediterranean Jewish Peasant*, San Francisco: HarperSanFrancisco 1991.

43 Marcus J. Borg, *Meeting Jesus Again for the First Time: The Historical Jesus and the Heart of Contemporary Faith*, San Francisco: HarperSanFrancisco 1994.

44 K významu eschatologie při konstruování historického Ježíše a počátků křesťanství viz Ron Cameron, „Alternate Beginnings – Different Ends: Eusebius, Thomas, and the Construction of Christian Origins“, in: Lukas Borman – Kelly Del Tredici – Angela Standhartinger (eds.), *Religious Propaganda and Missionary Competition in the New Testament World: Essays Honoring Dieter Georgi*, (Supplements to Novum Testamentum 74), Leiden: E. J. Brill 1994, s. 501–525.

45 F. Gerald Downing, *Christ and the Cynics: Jesus and Other Radical Preachers in First-Century Tradition*, Sheffield: Sheffield University Press 1988, id., *Cynics and Christian Origins*, Edinburgh: T. & T. Clark 1992; Burton L. Mack, *The Lost Gospel: The Book of Q and Christian Origins*, San Francisco: HarperCollins 1993; Leif E. Vaage, *Galilean Upstarts: Jesus' First Followers According to Q*, Valley Forge: Trinity Press International 1995.

46 Michael J. Wilkins – James P. Moreland (eds.), *Jesus Under Fire: Modern Scholarship Reinvents the Historical Jesus*, Grand Rapids: Zondervan 1995; Ben Witherington, *The Jesus Quest: The Third Search for the Jew of Nazareth*, Downers Grove: InterVarsity Press 1995; Gregory A. Boyd, *Cynic Sage or Son of God?*, Wheaton: Victor Books 1995; Luke Timothy Johnson, *The Real Jesus: The Misguided Quest for the Historical Jesus and the Truth of the Traditional Gospels*, [San Francisco]: HarperSanFrancisco 1996; Paul Copan (ed.), *Will the Real Jesus Please Stand Up?: A Debate between William Lane Craig and John Dominic Crossan*, Grand Rapids: Baker Books 1998; Craig A. Evans, *Fabricating Jesus: How Modern Scholars Distort the Gospels*, Downers Grove: InterVarsity Press 2006. – Z českých badatelů vstoupil do těchto diskusí v rámci „třetí vlny“ Petr Pokorný (nar. 1933). Viz P. Pokorný, *Jesus in the Eyes of His Followers: Newly Discovered Manuscripts and Old Christian Confessions*, (The Dead Sea Scrolls & Christian Origins Library 4), North Richland Hills: Bibal 1998; id., *Ježíš Nazaretský: Historický obraz a jeho interpretace*, Praha: Oikúmené 2005.

Navzdory vnitřní rozrůzněnosti se většina představitelů „třetí vlny“ v zásadě zřekla kritéria diference jako metodologické základny studia a přiklonila se ke **kritériu historické plausibility**, podle kterého je historické v pramenech to, co lze považovat za výsledek Ježíšova působení a současně mohlo vzniknout jen v židovském kontextu.⁴⁷

47 Gerd Theissen – Dagmar Winter, *Die Kriterienfrage in der Jesusforschung: Vom Differenzkriterium zum Plausibilitätskriterium*, (Novum Testamentum et Orbis Antiquus 34), Freiburg, Schweiz: Universitätsverlag – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1997; srov. Stanley E. Porter, *The Criteria for Authenticity in Historical-Jesus Research: Previous Discussion and New Proposals*, (Journal for the Study of the New Testament, Supplement Series 191), Sheffield: Sheffield Academic Press 2000, s. 113–122.

Tab. 1. Přehled bádání o historickém Ježíši

Podle Gerd Theissen – Annette Merz, *Der historische Jesus: Ein Lehrbuch*, Göttingen:

Vandenhoeck & Ruprecht 2001, s. 30.

	Počátky kritického bádání o Ježíši	První hledání historického Ježíše	Zhroucení hledání historického Ježíše	Druhé hledání historického Ježíše	Třetí hledání historického Ježíše
Hlavní představitelé	Reimarus, Strauss	Holtzmann, Hase, Beyerlag	Schweitzer, Bullmann, Dibelius, Schmidt, Wrede	Käsemann, Bornkamm, Fuchs, Ebeling, Braun	Sanders, Vermes, Funk, Crossan
Hlavní teze	rozdílení mezi historickým Ježíšem a církevním Kristem, osvícenská teorie podvodu, Ježíš interpretován v židovském kontextu, tradice o Ježíšovi výsledkem mýtotočby	historicko-kritická rekonstrukce Ježíšova života na základě nejstarších pramenů (MK), rekonstrukce Ježíšova učení na základě hypotetické sbírky výroků (Q)	projektivní charakter „živoitů Ježíše“ (Schweitzer), fragmentární charakter tradic o Ježíšovi (malé jednotky v sekundárním rámci), kerygmatický charakter tradic o Ježíšovi	předpokládaná identita pozemského Ježíše s vyvýšeným Kristem si vynucuje „nové hledání“ historického Ježíše, implicitní christologie, Ježíš v kontrastu k židovství	Ježíš pojmán v židovském kontextu jako zakladatel „militožíd. reformního hnutí“, kontinuita mezi Ježíšem a Kristem (teolog. uplatnění židovské exegze; potuční charismatikové jako sociální kontext Ježíšova působení)
Metody a kritéria	čistě historický přístup, racionalistická kritika mýtu	literární kritika (teorie dvou pramenů)	škola dějin formy škola dějin redakce nábožensko-dějinná škola	kritérium dvojí nepodobnosti (oddělení Ježíše od židovství a raného křesťanství)	kritérium hist. plausibility (ve vztahu k židovskému kontextu a křesťanskému působení Ježíše)
Teologická a filozofická východiska	osvícenství (uplatnění historicko-kritických metod na biblické texty), Hegelova filozofie	církevně-kritický motiv liberální teologie (osvo-bození víry od dogmatu, obnovu prostřednictvím historie)	dialektická teologie, existencialismus, nábožensko-dějinná škola (v židovském bádání)	pokus mladších představitelů dialektické teologie přeleknout propast mezi zjevením a dějinami	křesťansko-židovský dialog (Židé objevují Ježíše jako součást svých dějin, křesťané se ujistují o svých židovských kořenech)

Religionistická kritika hledání historického Ježíše (od poloviny 90. let 20. století)

V rámci projektu religionistického přepisu počátků křesťanství (viz kap. 1) **Burton L. Mack** (nar. 1935) odmítl hledání historického Ježíše jako metodologicky nevyhovující východisko. Jednotlivé body kritiky opřel zejména o analýzu americké „třetí vlny“ hledání historického Ježíše.⁴⁸ Uvádí čtyři hlavní důvody, pro které je třeba snahy o rozkrytí historického profilu Ježíše opustit:

(1) Badatelé o historickém Ježíši se nikdy neshodli, na základě kterých pramenů by Ježíšův život a učení měly být rekonstruovány. Novozákonní bádání neformulovalo metodologicky jasná kritéria jejich výběru, a jednotlivé pokusy podat historický obraz Ježíše tak byly vedeny spíše apriorním, mnohdy zamlčeným pojetím, k němuž byla teprve následně hledána opora v pramenech.

(2) Žádný z profilů navrhovaných pro historického Ježíše nemůže být zdrojem tolika jeho různých, diametrálně odlišných podob, jak se dochovaly v raně křesťanských textech. Pestrost Ježíšových charakteristik v pramenech vylučuje, že by všechny koneckonců vycházely z jediné historické osobnosti. Rekonstrukce historického Ježíše nelze přesvědčivě propojit s rozsáhlou škálou dochovaných Ježíšových podob, což při pokusech o osvětlení počátků křesťanství představuje zásadní překážku.

(3) Podobně chybí spojnice mezi Ježíšovým učením a pašijovým příběhem. Žádný z badatelů, který vyšel z rozboru Ježíšových výroků, nebyl schopen vysvětlit na základě rekonstrukce Ježíšova učení jeho ukřižování a naopak.

(4) Skrytým účelem hledání historického Ježíše je náprava a obrození křesťanství, pro které je příznačné, zvláště v jeho protestantské formě, kotvení poselství, autority a moci, jichž se křesťanské církve dovolávají, momentem počátku. Tento primordiální bod je ztotožňován právě se zjevením Ježíše v „lidských dějinách“. Badatelským problémem pak zůstává fakt, že pro křesťanskou víru nese zásadní význam evangelijní, nikoli historický Ježíš. Snaha proniknout za evangelia k „pravému“, „reálnému“ Ježíši jako záruce víry je tak především hledáním mytického počátku a nevede k vědeckému vysvětlení vzniku křesťanského náboženství.⁴⁹

48 Burton L. Mack, „The Historical Jesus Hoopla“, in: id, *The Christian Myth: Origins, Logic, and Legacy*, New York – London: Continuum 2001, s. 25–40.

49 *Ibid.*, s. 36–38.

Mack shrnuje kritiku hledání historického Ježíše slovy:

[N]ovozákonní texty nejen, že jsou nedostatečným pramenem pro hledání Ježíše, ale představují údaje o zcela jiném fenoménu. Nejsou zmatenými nebo přikrášlenými vzpomínkami na historickou osobnost, nýbrž mýtem o počátku, který utvářela imaginace raných křesťanů, vážně zaujatých vlastními sociálními experimenty. Jsou to údaje o raně křesťanské mýtotvorbě. Otázky přiměřené těmto textům by se měly týkat četných zaznamenaných křesťanských skupin a hnutí, zvláštností jejich sociálních podmínek a vývoje a různými sociálními důvody, pro které zobrazovaly postavu učitele tolika odlišnými způsoby. Číst tyto texty pouze proto, aby byl nalezen a poznán historický Ježíš, znamená nesprávně jim rozumět a nesprávně je užívat. Tyto texty prostě neobsahují tajemství historického Ježíše, po kterých badatelé dlouho pátrali. Rané křesťany historický Ježíš nezajímal. Zajímali se o něco jiného. A otázka tedy zní, zda ono „něco jiné“ lze identifikovat.⁵⁰

Podle Macka tedy i nejstarší vrstvy křesťanských pramenů, spadající před rok 70, tj. před sepsání kanonických evangelií, představují již výraz **mýtotvorné činnosti křesťanů** a odrážejí především život raně křesťanských komunit. Namísto teologicky motivovaného hledání historického Ježíše tedy za vědecky relevantní otázku považuje studium **diferenciace raně křesťanských skupin** a rekonstrukce jejich **vazeb na dochované tradice**.

Kontury diferenciaci nejstaršího křesťanství Mack načrtl již v roce 1988, na základě rozboru *Markova evangelia*.⁵¹ V návaznosti na starší bádání rozlišil dva hlavní typy pramenů, které se podílely na skladbě *Markova evangelia* a současně odrážejí dva zásadní proudy nejstaršího formování křesťanství: „hnutí v Palestině a jižní Sýrii, která kladla důraz na památku Ježíše jako zakladatele a učitele,“ a „společenstva v severní Sýrii, Malé Asii a Řecku, v nichž byla za zákládající událost považována Kristova smrt a vzkříšení“.⁵² Podrobnou diferenciaci jednotlivých skupin pak dále zpřesňoval v komplexním rámci ježíšovských a kristovských hnutí (obr. 3).⁵³

V proudy **ježíšovských hnutí** rozlišil celkem pět skupin a jim odpovídajících pramenů: (1) komunitu stojící za vznikem původně samostatné sbírky Ježíšovských výroků

50 *Ibid.*, s. 40.

51 Burton L. Mack, *A Myth of Innocence: Mark and Christian Origins*, Philadelphia: Fortress Press 1988, s. 83–123. Mackovu diferenciaci nejstaršího křesťanství přebírá také Jonathan Z. Smith (*Drudgery Divine: On the Comparison of Early Christianities and the Religions of Late Antiquity*, [Jordan Lectures in Comparative Religion 14 / Chicago Studies in the History of Judaism], London: School of Oriental and African Studies, University of London – Chicago: The University of Chicago Press 1990, s. 134–142).

52 B. L. Mack, *A Myth of Innocence...*, s. 11.

53 Viz též Burton L. Mack, *Who Wrote the New Testament?: The Making of the Christian Myth*, San Francisco: HarperSanFrancisco 1995, s. 43–96.

(pramen Q), pojaté později do *Matoušova* a *Lukášova evangelia*;⁵⁴ (2) ježíšovskou „školu“, která vytvářela protomarkovskou tradici anekdotických příběhů (řec. *chreiai*), pointovaných autoritativní Ježíšovou průpovědí;⁵⁵ (3) ezoterní skupinu „pravých učedníků“ kolem gnostického *Tomášova evangelia*;⁵⁶ (4) „shromáždění Izraele“, v jehož prostředí krystalizovala tradice o Ježíšových zázracích, použitá posléze v *Markově* a *Janově evangelii*;⁵⁷ a (5) tradici o jeruzalémských „sloupech“ dochovanou v Pavlově korespondenci (*Ga 2*) a u Lukáše (*Sk 15*).⁵⁸ Poslední skupina, přestože bývá tradičně považována za „centrální“ součást nejstarších dějin křesťanství,⁵⁹ představuje vlastně největší problém, neboť s ní nelze spojit žádný z dochovaných textů.⁶⁰

Kristovská hnutí, jejichž podobu lze do jisté míry rekonstruovat na základě Pavlova díla, uchovávajících i starší tradice, se lišila od ježíšovského proudu v několika zásadních momentech.⁶¹ V centru jejich pozornosti nestálo Ježíšovo učení a příslušnost k jeho „školě“, jak tomu bylo v ježíšovských hnutích, nýbrž Ježíšova smrt jako událost, která zakládá církevní společenství. Inspirována Ježíšovou smrtí rozpracovala kristovská hnutí především koncepty mučednictví, vzkříšení a transformace Ježíše v božského Krista. V kultovním životě se soustřeďovala na spirituální zpřítomnění Krista v hymnech, modlitbách, aklamacích či společném rituálním jídle.

Sdílené rýsy obou proudů tak patrně představovalo pouze (1) uznání Ježíše jako „zakladatele“, který však byl různorodým způsobem mýtotočtorně profilován; (2) rituální vazba na společné jídlo, jež konkrétním skupinám na okraji židovské synagogy propůjčovala obecný charakter „společenství stolu“; a (3) jistá forma reformního apelu, který se, často za použití konceptu „Božího království“, dovolával obecně židovských narativních tradic a ideálů, a tím nároku „reprezentovat Izrael“.⁶²

54 B. L. Mack, *A Myth of Innocence...*, s. 84–87; id., *Who Wrote...*, s. 47–53. Podrobný rozbor pramene Q Mack předložil v monografii *The Lost Gospel: The Book of Q and Christian Origins*, San Francisco: HarperCollins 1993.

55 B. L. Mack, *A Myth of Innocence...*, s. 94–96; id., *Who Wrote...*, s. 54–60.

56 B. L. Mack, *Who Wrote...*, s. 60–64.

57 B. L. Mack, *A Myth of Innocence...*, s. 91–93; id., *Who Wrote...*, s. 64–67.

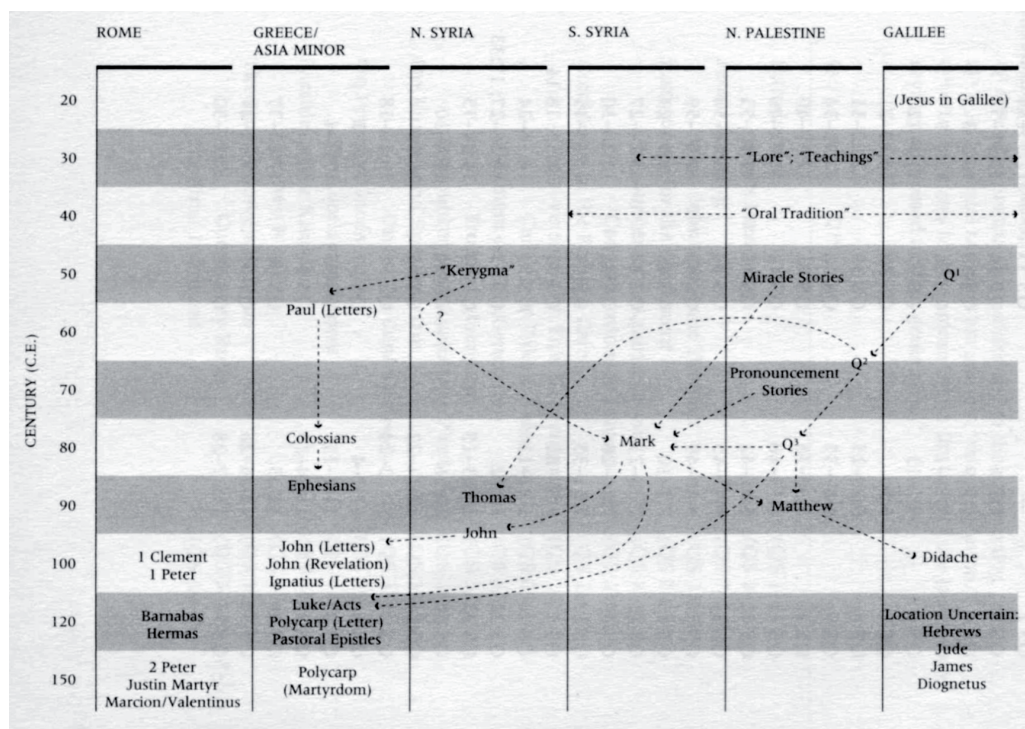
58 B. L. Mack, *A Myth of Innocence...*, s. 88–90; id., *Who Wrote...*, s. 67–70.

59 Srov. např. Martin Hengel, *Zur urchristlichen Geschichtsschreibung*, Stuttgart: Calwer Verlag 1984 (český překlad: *Evangelista Lukáš, první křesťanský dějepisec: Zvěst o Ježíši Kristu a dějepisectví*, trans. Jindřich Slabý, Praha: Vyšehrad 1994).

60 Srov. B. L. Mack, *The Christian Myth...*, s. 209–210.

61 B. L. Mack, *A Myth of Innocence...*, s. 98–123; id., *Who Wrote...*, s. 75–96.

62 B. L. Mack, *A Myth of Innocence...*, s. 101, s. 124. Při širším zobecnění lze jako základní znak „křesťanskosti“ raných skupin zdůraznit především „pozitivní náboženské pojetí Ježíše“. Toto volné vymezení, nabízející „typologicky nezatižený“ přístup k pramenům, plně vyhovuje zvláště pro formativní období sociálního experimentu. V principu je relativizováno teprve nástupem islámu, který sice vyznává v Ježíšovi proroka, avšak od křesťanství se programově odděluje.

Obr. 3. Chronologie a geografický původ nejstarších křesťanských textů

Podle Burton L. Mack, *Who Wrote the New Testament?: The Making of the Christian Myth*, San Francisco: HarperSanFrancisco 1995, s. 311.

Studijní literatura

Česká/slovenská:

- Brown, Raymond, *Ježíš v pohledu Nového zákona: Úvod do christologie*, trans. Jan a Vladimír Roskocovi, Praha: Vyšehrad 1998 (anglický originál: *An Introduction to New Testament Christology*, New York: Paulist Press 1994).
- Funda, Otakar A., *Ježíš a mýtus o Kristu*, Praha: Karolinum 2007.
- Charlesworth, James H. (ed.), *Ježíš a svitky od Mrtvého moře*, trans. Jaroslav Voda, Praha: Vyšehrad 2000 (anglický originál: *Jesus and the Dead Sea Scrolls*, New York: Doubleday 1992).
- Pokorný, Petr, *Ježíš Nazaretský: Historický obraz a jeho interpretace*, Praha: Oikúmené 2005.

- Pokorný, Petr – Ulrich Heckel, *Úvod do Nového zákona: Přehled literatury a teologie*, (Teologie), trans. Pavel Moskala a Lucie Kopecká, Praha: Vyšehrad 2013.
- Ryšková, Mireia, *Doba Ježíše Nazaretského: Historicko-teologický úvod do Nového zákona*, Praha: Karolinum 2008.
- Schubert, Kurt, *Ježíš ve světle tradiční židovské literatury*, trans. Jindřich Slabý, Praha: Vyšehrad 2003 (německý originál: *Jesus im Lichte der Religionsgeschichte des Judentums*, Wien: Herold 1973).

V cizích jazycích:

- Arnal, William E., *Jesus and the Village Scribes: Galilean Conflicts and the Setting of Q*, Minneapolis: Fortress Press 2001.
- Arnal, William E., *The Symbolic Jesus: Historical Scholarship, Judaism and the Construction of Contemporary Identity*, London: Equinox 2005.
- Arnal, William E. – Michel Desjardins (eds.), *Whose Historical Jesus?*, (Studies in Christianity and Judaism / Études sur le christianisme et le judaïsme 7), Waterloo: Wilfrid Laurier University Press 1997.
- Cameron, Ron – Merrill P. Miller (eds.), *Redescribing Christian Origins*, (Society of Biblical Literature, Symposium Series 28), Atlanta: Society of Biblical Literature 2004.
- Holmén, Tom (ed.), *Jesus from Judaism to Christianity: Continuum Approaches to the Historical Jesus*, (Library of New Testament Studies 352), London – New York: T. & T. Clark 2007.
- Holmén, Tom (ed.), *Jesus in Continuum*, (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 289), Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 2012.
- Holmén, Tom – Stanley E. Porter (eds.), *Handbook for the Study of the Historical Jesus I–V*, Leiden – Boston: E. J. Brill 2011.
- Hurtado, Larry W., *Lord Jesus Christ: Devotion to Jesus in Earliest Christianity*, Grand Rapids – Cambridge: W. B. Eerdmans 2003.
- Charlesworth, James H., *The Historical Jesus: An Essential Guide*, Nashville: Abingdon Press 2008.
- Charlesworth, James H. (ed.), *Jesus and Archaeology*, Grand Rapids: W. B. Eerdmans 2006.
- Charlesworth, James H. – Petr Pokorný (eds.), *Jesus Research: An International Perspective: The First Princeton-Prague Symposium on Jesus Research, Prague 2005*, (Princeton-Prague Symposia Series on the Historical Jesus 1), Grand Rapids – Cambridge: W. B. Eerdmans 2009.

- Charlesworth, James H. – Brian Rhea – Petr Pokorný (eds.), *Jesus Research: New Methodologies and Perceptions: The Second Princeton-Prague Symposium on Jesus Research, Princeton 2007*, (Princeton-Prague Symposia Series on the Historical Jesus 2), Grand Rapids – Cambridge: W. B. Eerdmans 2013.
- Mack, Burton L., *Who Wrote the New Testament? The Making of the Christian Myth*, San Francisco: HarperSanFrancisco 1995.
- Mack, Burton L., „The Historical Jesus Hoopla“, in: id, *The Christian Myth: Origins, Logic, and Legacy*, New York – London: Continuum 2001, s. 25–40.
- Porter, Stanley E., *The Criteria for Authenticity in Historical-Jesus Research: Previous Discussion and New Proposals*, (Journal for the Study of the New Testament, Supplement Series 191), Sheffield: Sheffield Academic Press 2000.
- Powell, Mark Allan, *Jesus as a Figure in History: How Modern Historians View the Man from Galilee*, Louisville: Westminster John Knox Press 1998, ²2013.
- Reed, Jonathan L., *Archaeology and the Galilean Jesus: A Re-Examination of the Evidence*, Harrisburg: Trinity Press International 2000.
- Schäfer, Peter, *Jesus in the Talmud*, Princeton: Princeton University Press 2007.
- Schäfer, Peter, *The Jewish Jesus: How Judaism and Christianity Shaped Each Other*, Princeton: Princeton University Press 2012.
- Stegemann, Wolfgang – Bruce J. Malina – Gerd Theissen, *Jesus in neuen Kontexten*, Stuttgart: W. Kohlhammer 2002.
- Theissen, Gerd – Dagmar Winter, *Die Kriterienfrage in der Jesusforschung: Vom Differenzkriterium zum Plausibilitätskriterium*, (Novum Testamentum et Orbis Antiquus 34), Freiburg, Schweiz: Universitätsverlag – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1997 (anglický překlad: *The Quest for the Plausible Jesus: The Question of Criteria*, trans. M. Eugene Boring, Louisville: Westminster John Knox Press 2002).
- Theissen, Gerd – Annette Merz, *Der historische Jesus: Ein Lehrbuch*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1997, ³2001 (anglický překlad: *The Historical Jesus: A Comprehensive Guide*, trans. John Bowden, Minneapolis: Fortress Press 1998).
- Van Voorst, Robert E., *Jesus Outside the New Testament: An Introduction to the Ancient Evidence*, (Studying the Historical Jesus), Grand Rapids – Cambridge: W. B. Eerdmans 2000.

Četba a komentář: Srovnání *Matoušova a Lukášova evangelia*

Komentované texty:

- ***Matoušovo evangelium***

Zdroj: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad*, Praha: Česká biblická společnost 31985 etc. (1. vyd. Praha: ÚCN – Kalich 1979); srov. *Biblenet*, Česká biblická společnost [online], <<http://www.biblenet.cz>>.

- ***Lukášovo evangelium***

Zdroj: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad*, Praha: Česká biblická společnost 31985 etc. (1. vyd. Praha: ÚCN – Kalich 1979); srov. *Biblenet*, Česká biblická společnost [online], <<http://www.biblenet.cz>>.

Otázky k řešení:

- Jak se uvedená evangelia liší v pojetí misie? Má zahrnout misijní působení jen Židy, nebo i pohany? Jak jsou zobrazováni Samařané a proč?
- V čem a proč se liší Ježíšovy rodokmeny v uvedených evangeliích (*Mt* 1,1–17; *L* 3,23–38)?
- Zatímco Matouš sdružuje Ježíšovy výroky do větších tematických celků, Lukáš Ježíšovy výroky jednotlivě začleňuje do evangelijního příběhu. Srovnajte Kázání na hoře (*Mt* 5–7) s jeho vybranými paralelami v *Lukášově evangeliu*. Jak se v jejich odlišnostech projevují rozdílné důrazy Matoušovy a Lukášovy teologie?

Pomocná literatura:

- Pokorný, Petr, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, Praha: Vyšehrad 1993, s. 96–121.
- Pokorný, Petr – Ulrich Heckel, *Úvod do Nového zákona: Přehled literatury a teologie*, trans. Pavel Moskala a Lucie Kopecká, Praha: Vyšehrad 2013, s. 461–567.

Vybrané prameny

Srovnání Ježíšových rodokmenů (Mt 1,1–17; L 3,23–38)

Zdroj: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad*, Praha: Česká biblická společnost ³1985 etc. (1. vyd. Praha: ÚCN – Kalich 1979); srov. *BibleNet*, Česká biblická společnost [online], <<http://www.bible.net.cz>>.

<i>Matoušovo evangelium 1,1–17</i>	<i>Lukášovo evangelium 3,23–38</i>
<p>(1) Listina rodu Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abrahamova.</p> <p>(2) Abraham měl syna Izáka, Izák Jáкова, JákoB Judu a jeho bratry, (3) Juda Faresa a Záru z Támara, Fares měl syna Chesróma, ChesróM Arama.</p> <p>(4) Aram měl syna Amínadaba, Amínadab Naasona, Naason Salmóna, (5) Salmón měl syna Bóaza z Rachaby, Bóaz Obéda z Rúta, Obéd Isaje (6) a Isaj Davida krále. David měl syna Šalomouna z ženy Uriášovy, (7) Šalomoun Roboáma, Roboám Abiu, Abia Asafa, (8) Asaf Jóšafata, Jóšafat Jórama, Jóram Uziáše. (9) Uziáš měl syna Jótama, Jótam Achaza, Achaz Ezechiáše, (10) Ezechiáš Manase, Manase měl syna Amose, Amos Joziáše, (11) Joziáš Jechoniáše a jeho bratry za babylónského zajetí. (12) Po babylónském zajetí Jechoniáš měl syna Salatiela, Salatiel Zorobabela, (13) Zorobabel Abiuda, Abiud Eliakima, Eliakim Azóra, (14) Azór Sádoka, Sádok Achima. Achim měl syna Eliuda, (15) Eliud Eleazara, Eleazar Mattana, Mattan Jáкова, (16) JákoB pak měl syna Josefa, muže Marie, z níž se narodil Ježíš, řečený Kristus.</p> <p>(17) Všech pokolení od Abrahama do Davida bylo tedy čtrnáct, od Davida po babylónské zajetí čtrnáct a od babylónského zajetí až po Krista čtrnáct.</p>	<p>(23) Když Ježíš začínal své dílo, bylo mu asi třicet let. Jak se mělo za to, byl syn Josefa, jehož předkové byli: Heli, (24) Mathat, Levi, Melchi, Janai, Josef, (25) Matathias, Amos, Nahum, Esli, Nagai, (26) Mahat, Matathias, Semei, Josech, Joda, (27) Johanan, Resa, Zorobabel, Salatiel, Neri, (28) Melchi, Addi, Kosan, Elamadam, Er, (29) Jesus, Eliezer, Jorim, Mathat, Levi, (30) Simeon, Juda, Josef, Jonam, Eliakim, (31) Melea, Menna, Mattath, Natham, David, (32) Isaj, Obéd, Bóaz, Sala, Naason, (33) Amínadab, Admin, Arni, ChesróM, Fares, Juda, (34) JákoB, Izák, Abraham, Tare, Náchor, (35) Seruch, Ragau, Falek, Heber, Sala, (36) Kainan, Arfaxad, Sem, Noe, Lámech, (37) Matusalem, Henoch, Jared, Maleleel, Kainan, (38) Enóš, Šét a Adam, který byl od Boha.</p>

Kázání na hoře (Mt 5–7) a jeho paralely v Lukášově evangeliu

Zdroj: Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost 31985 etc. (1. vyd. Praha: ÚCN – Kalich 1979); srov. *BibleNet*, Česká biblická společnost [online], <<http://www.bibleNet.cz>>.

<i>Matoušovo evangelium 5-7</i>	<i>Lukášovo evangelium</i>
<p>(5,1) Když spatřil zástupy, vystoupil na horu; a když se posadil, přistoupili k němu jeho učedníci. (2) Tu otevřel ústa a učil je:</p> <p>(3) „Blaze chudým v duchu (/těm, kdo z Ducha zvolili chudobu), neboť jejich je království nebeské.</p> <p>(4) Blaze těm, kdo pláčou, neboť oni budou potěšeni.</p> <p>(5) Blaze tichým, neboť oni dostanou zemi za dědictví.</p> <p>(6) Blaze těm, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni.</p> <p>(7) Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství.</p> <p>(8) Blaze těm, kdo mají čisté srdce, neboť oni uvidí Boha.</p> <p>(9) Blaze těm, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími.</p> <p>(10) Blaze těm, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich je království nebeské.</p> <p>(11) Blaze vám, když vás budou tupit a pronásledovat a lživě mluvit proti vám všechno zlé kvůli mně.</p> <p>(12) Radujte se a jásejte, protože máte hojnou odměnu v nebesích; stejně pronásledovali i prorocy, kteří byli před vámi.</p> <p>(13) Vy jste sůl země; jestliže však sůl pozbude chuti, čím bude osolena? K ničemu již není, než aby se vyhodila ven a lidé po ní šlapali.</p> <p>(14) Vy jste světlo světa. Nemůže zůstat skryto město ležící na hoře. (15) A když rozsvítí lampu, nestaví ji pod nádobu, ale na svícen; a svítí všem v domě. (16) Tak ať svítí vaše světlo před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky a vzdali slávu vašemu Otci v nebesích.</p> <p>(17) Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit (/dovršit). (18) Amen, pravím vám: Dokud</p>	<p>(6,20) Ježíš pohlédl na učedníky a řekl:</p> <p>„Blaze vám, chudí, neboť vaše je království Boží.</p> <p>(21) Blaze vám, kdo nyní hladovíte, neboť budete nasyceni.</p> <p>Blaze vám, kdo nyní pláčete, neboť se budete smát.</p> <p>(22) Blaze vám, když vás lidé budou nenávidět a když vás vyloučí, potupí a vymažou vaše jméno jako proklaté (zlé) pro Syna člověka. (23) Veselte se v ten den a jásejte (skákejte) radostí; hle, máte hojnou odměnu v nebi. Vždyť právě tak jednali jejich otcové s proroky.</p> <p>(24) Ale běda vám bohatým, vždyť vám se už potěšení dostalo.</p> <p>(25) Běda vám, kdo jste nyní nasyceni, neboť budete hladovět.</p> <p>Běda, kdo se nyní smějete, neboť budete plakat a naříkat.</p> <p>(26) Běda, když vás budou všichni lidé chválit; vždyť stejně se chovali jejich otcové k falešným prorokům.“</p> <p>(14,34) „Dobrá je sůl. Jestliže však i sůl pozbude chuti, co jí dodá slanosti? (35) Nehodí se na pole ani na hnojiště: vyhodí se ven. Kdo má uši k slyšení, slyš.“</p> <p>(11,33) „Nikdo nerozsvítí světlo (lampu), aby je postavil do kouta nebo pod nádobu, ale dá je na svícen, aby ti, kdo vcházejí, viděli.“</p> <p>(16,17) „Spíše pomine nebe a země, než aby padla jediná čárka Zákona.“</p>

nepomine nebe a země, nepomine jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona, dokud se všechno nestane. (19) Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších přikázání a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího; kdo by je však zachovával a učil, ten bude v království nebeském vyhlášen velkým. (20) Neboť vám pravím: Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského.

(21) Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: ‚Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu.‘ (22) Já však vám pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra (+bez příčiny), bude vydán soudu; kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě (synedriu); a kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu.

(23) Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeň, že tvůj bratr má něco proti tobě,

(24) nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar. (25) Dohodni se se svým protivníkem včas, dokud jsi s ním na cestě k soudu, aby tě neodevzdal soudci a soudce žalárníkovi, a byl bys uvržen do vězení. (26) Amen, pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře.

(27) Slyšeli jste, že bylo řečeno: ‚Nezcizoložíš.‘

(28) Já však vám pravím, že každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci.

(29) Jestliže tě svádí tvé pravé oko, vyrvi je a odhoď pryč, neboť je pro tebe lépe, aby zahynul jeden z tvých údů, než aby celé tvé tělo bylo uvrženo do pekla. (30) A jestliže tě svádí tvá pravá ruka, utni ji a odhoď pryč, neboť je pro tebe lépe, aby zahynul jeden z tvých údů, než aby se celé tvé tělo dostalo do pekla.

(31) Také bylo řečeno: ‚Kdo propustí svou manželku, ať jí dá rozlukový listek!‘ (32) Já však vám pravím, že každý, kdo propouští svou manželku, mimo případ smilstva, uvádí ji do cizoložství; a kdo by se s propuštěnou oženil, cizoloží.

(33) Dále jste slyšeli, že bylo řečeno otcům: ‚Nebudeš přísahat křivě, ale splníš Hospodinu (/Pánu) přísahy své.‘ (34) Já však vám pravím, abyste nepřísahali vůbec; ani při nebi, protože nebe je trůn Boží; (35) ani při zemi, protože země je podnož jeho nohou; ani při Jeruzalému, protože je to město velikého krále; (36) ani při své hlavě nepřísahej, protože nemůže způsobit, aby ti jediný vlas zbělel

(12,58) „Když jdeš se svým protivníkem k soudu, učiň vše, aby ses s ním ještě cestou vyrovnal; jinak tě povleče k soudci, soudce tě odevzdá dozorcí a dozorce tě uvrhne do vězení. (59) Pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře.“

(16,18) „Každý, kdo propouští svou manželku a vezme si jinou, cizoloží; kdo se ožení s tou, kterou muž propustil, cizoloží.“

<p>nebo zčernal. (37) Vaše slovo buď ,ano, ano – ne, ne‘; co je nad to, je ze zlého.</p> <p>(38) Slyšeli jste, že bylo řečeno: ,Oko za oko a zub za zub.‘ (39) Já však vám pravím, abyste se zlým nejednali jako on s vámi; ale kdo tě uhodí do pravé tváře, nastav mu i druhou; (40) a tomu, kdo by se s tebou chtěl soudit o košili, nech i svůj plášť. (41) Kdo tě donutí k službě na jednu míli, jdi s ním dvě. (42) Kdo tě prosí, tomu dej, a kdo si chce od tebe vypůjčit, od toho se neodvracej.</p> <p>(43) Slyšeli jste, že bylo řečeno: ,Milovati budeš bližního svého a nenávidět nepřítelů svého.‘ (44) Já však vám pravím: Milujte své nepřátele (+žehnejte těm, kdo vás proklínají, dobře činite těm, kdo vás nenávidí) a modlete se za ty, kdo vás (+hanobí a) pronásledují, (45) abyste byli syny nebeského Otce; protože on dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé.</p> <p>(46) Budete-li milovat ty, kdo milují vás, jaká vás čeká odměna? Což i celníci nečiní totéž? (47) A jestliže zdravíte jenom své bratry (/přátele), co činíte zvláštního? Což i pohané (/celníci) nečiní totéž?</p> <p>(48) Buďte tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.</p>	<p>(6,29) „Tomu, kdo tě udeří do tváře, nastav i druhou, a bude-li ti brát plášť, nech mu i košili! (30) Každému, kdo tě prosí, dávej, a co ti někdo vezme, nepožaduj zpět.“</p> <p>(6,34) „Půjčujete-li těm, u nichž je naděje, že vám to vrátí, můžete za to čekat Boží uznání? Vždyť i hříšníci půjčují hříšníkům, aby to zase dostali nazpátek. (35) Ale milujte své nepřátele; činite dobře, půjčujte a nic nečekejte zpět. A vaše odměna bude hojná: budete syny Nejvyššího, neboť on je dobrý k nevděčným i zlým.“</p> <p>(6,27) „Ale vám, kteří mě slyšíte, pravím: Milujte své nepřátele. Dobře činite těm, kteří vás nenávidí. (28) Žehnejte těm, kteří vás proklínají, modlete se za ty, kteří vám ubližují.“</p> <p>(6,32) „Jestliže milujete jen ty, kdo vás milují, můžete za to očekávat Boží uznání? Vždyť i hříšníci milují ty, kdo je milují. (33) Činite-li dobře těm, kteří dobře činí vám, můžete za to očekávat Boží uznání? Vždyť totéž činí i hříšníci.“</p> <p>(6,36) „Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec.“</p>
--	---

(6,1) Varujte se konat skutky spravedlnosti (/dobrodiní) před lidmi, jim na odív; jinak nemáte odměnu u svého Otce v nebesích.

(2) Když prokazuješ dobrodiní, nechtěj budít pozornost (nevytrubuj před sebou), jako činí pokrytci v synagógách a na ulicích, aby došli slávy u lidí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu.

(3) Když ty prokazuješ dobrodiní, ať neví tvá levice, co činí pravice, (4) aby tvé dobrodiní zůstalo skryto, a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí (+zjevně).

(5) A když se modlíte, nebuďte jako pokrytci: ti se s oblibou modlí v synagógách a na nárožích, aby byli lidem na očích; amen, pravím vám, už mají svou odměnu. (6) Když ty se modlíš, vejdi do svého pokojíku, zavři za sebou dveře a modli se k svému Otcí, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí.

(7) Při modlitbě pak nemluvte naprázdno jako pohané (/pokrytci); oni si myslí, že budou vyslyšeni pro množství svých slov. (8) Nebuďte jako oni; vždyť (+Bůh) váš Otec ví, co potřebujete, dříve než ho prosíte.

(9) Vy se modlete takto:
Otče náš, jenž jsi v nebesích,
buď posvěceno tvé jméno.

(10) Přijď tvé království.

Staň se tvá vůle jako v nebi, tak i na zemi.

(11) Náš denní (zítejší) chléb dej nám dnes.

(12) A odpusť nám naše viny, jako i my jsme odpustili (/odpouštíme) těm, kdo se provinili proti nám. (A odpusť nám naše dluhy, jako i my jsme odpustili našim dlužníkům.)

(13) A nevydej nás v pokušení (na pospas zkoušce), ale vysvoboď nás od zlého. (+Neboť tvé jest království i moc i sláva na věky. Amen.)

(14) Neboť jestliže odpustíte lidem jejich přestoupení, i vám odpustí váš nebeský Otec; (15) jestliže však neodpustíte lidem, ani váš Otec vám neodpustí vaše přestoupení.

(16) A když se postíte, netvařte se utrápeně jako pokrytci; ti zanedbávají svůj vzhled, aby lidem ukazovali, že se postí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu. (17) Když ty se postíš, potří svou hlavu olejem a tvář svou umyj, (18) abys neukazoval lidem, že se postíš, ale svému Otcí, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí (+zjevně).

(19) Neukládejte si poklady (zásoby) na zemi,

(11,2) Odpověděl jim: „Když se modlíte, říkejte:
Otče (+náš, jenž jsi v nebesích),
buď posvěceno tvé jméno.

Přijď tvé království.

(+Staň se tvá vůle jako v nebi, tak i na zemi.)

(3) Náš denní chléb nám dávej každého dne.

(4) A odpusť nám naše hříchy,
neboť i my odpouštíme každému, kdo se provinuje
proti nám.

A nevydej nás do pokušení (na pospas zkoušce).

(+ale vysvoboď nás od zlého)“

(12,33) „Prodejte, co máte, a rozdejte to. Opatřte si měšce, které se nerozpadnou, nevyčerpateľný

kde je ničí mol a rez a kde je zloději vykopávají a kradou. (20) Ukládejte si poklady v nebi, kde je neničí mol ani rez a kde je zloději nevykopávají a nekradou. (21) Neboť kde je tvůj poklad, tam bude i tvé srdce.

(22) Světlem (lampou) těla je oko. Je-li tedy tvé oko čisté (upřímné), celé tvé tělo bude mít světlo. (23) Je-li však tvé oko špatné (závistivé), celé tvé tělo bude ve tmě. Jestliže i světlo v tobě je temné, jak velká bude potom tma?

(24) Nikdo nemůže sloužit dvěma pánům. Neboť jednoho bude nenávidět a druhého milovat, k jednomu se přidá a druhým pohrdne. Nemůžete sloužit Bohu i majetku (mamónu).

(25) Proto vám pravím: Nemějte starost o svůj život (duši), co budete jíst (+a co pít), ani o tělo, co budete mít na sebe. Což není život (duše) víc než pokrm a tělo víc než oděv? (26) Pohleďte na nebeské ptactvo: neseje, nežne, nesklíží do stodol, a přece je váš nebeský Otec živí. Což vy nejste o mnoho cennější? (27) Kdo z vás může o jedinou píď (loket) prodloužit svůj život (svou postavu), bude-li se znepokojoval?

(28) A o oděv proč si děláte starosti? Podívejte se na polní lilie, jak rostou: nepracují, nepředou – (29) a pravím vám, že ani Šalomoun v celé své nádheře nebyl tak oděn jako jedna z nich. (30) Jestliže tedy Bůh tak obléká polní trávu, která tu dnes je a zítra bude hozena do pece, neobleče tím spíše vás, malověrní!

(31) Nemějte tedy starost a neříkejte: Co budeme jíst? Co budeme pít? Co si budeme oblékat? (32) Po tom všem se shánějí pohané. Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujete. (33) Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno. (34) Nedělejte si tedy starost o zítřek; zítřek bude mít své starosti. Každý den má dost vlastního trápení.

poklad v nebi, kam se zloděj nedostane a kde mol neničí. (34) Neboť kde je váš poklad, tam bude i vaše srdce.“

(11,34) „Světlem (lampou) tvého těla je oko. Je-li tvé oko čisté, i celé tvé tělo má světlo. Je-li však tvé oko špatné, i tvé tělo je ve tmě. (35) Hleď tedy, ať světlo (lampa) v tobě není tmou. (36) Má-li celé tvé tělo světlo a žádná jeho část není ve tmě, bude celé tak jasné, jako když tě osvítil světlo (lampa) svou září.“

(16,13) „Žádný sluha nemůže sloužit dvěma pánům. Neboť jednoho bude nenávidět, a druhého milovat, k jednomu se přidá, a druhým pohrdne. Nemůžete sloužit Bohu i majetku.“

(12,22) Svým učedníkům řekl: „Proto vám pravím: Nemějte starost o život (duši), co budete jíst, ani o tělo, co budete mít na sebe. (23) Život (duše) je víc než pokrm a tělo než oděv. (24) Všimněte si havranů: nesejí, nežnou, nemají komory ani stodoly, a přece je Bůh živí. Oč větší cenu máte vy než ptáci! (25) Kdo z vás může jen o píď (loket) prodloužit svůj život (svou postavu), bude-li se znepokojoval?

(26) Nedokážete-li tedy ani to nejmenší, proč si děláte starosti o to ostatní? (27) Všimněte si lilií, jak rostou: nepředou ani netkají – a pravím vám, že ani Šalomoun v celé své nádheře nebyl tak oděn jako jedna z nich. (28) Jestliže tedy Bůh tak obléká trávu, která dnes je na poli a zítra bude hozena do pece, čím spíše obleče vás, malověrní!

(29) A neshánějte se, co budete jíst a co pít, a netrapte se tím. (30) Po tom všem se shánějí lidé (pohané) tohoto světa. Váš Otec přece ví, že to potřebujete. (31) Vy však hleďte jeho království a to ostatní vám bude přidáno. (32) Neboj se, malé stádce, neboť vašemu Otci se zalíbilo dát vám království.“

(7,1) Nesudte, abyste nebyli souzeni. (2) Neboť jakým soudem soudíte, takovým budete souzeni, a jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám.

(3) Jak to, že vidíš třísku v oku svého bratra, ale trám ve vlastním oku nepozoruješ? (4) Anebo jak to, že říkáš svému bratru: ‚Dovol, ať ti vyjmu třísku z oka‘ – a hle, trám ve tvém vlastním oku! (5) Pokrytče, nejprve vyjmi ze svého oka trám, a pak teprve prohlédneš, abys mohl vyjmout třísku z oka svého bratra.

(6) Nedávejte psům, co je svaté. Neházejte perly před svině, nebo je nohama zašlapou, otočí se a roztrhají vás.

(7) Proste, a bude vám dáno; hleďte, a naleznete; tlučte, a bude vám otevřeno. (8) Neboť každý, kdo prosí, dostává, a kdo hledá, nalézá, a kdo tluče, tomu bude otevřeno. (9) Což by někdo z vás dal svému synu kámen, když ho prosí o chléb? (10) Nebo by mu dal hada, když ho poprosí o rybu? (11) Jestliže tedy vy, ač jste zlí, umíte svým dětem dávat dobré dary, čím spíše váš Otec v nebesích dá dobré těm, kdo ho prosí!

(12) Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jedněte s nimi; v tom je celý Zákon i Proroci.

(13) Vejděte těsnou branou; prostorná je brána a široká cesta, která vede do záhuby; a mnoho je těch, kdo tudy vcházejí. (14) Těsná je brána a úzká cesta, která vede k životu, a málokdo ji nalézá.

(15) Střežte se lživých proroků, kteří k vám přicházejí v rouchu ovčím, ale uvnitř jsou draví vlci.

(16) Po jejich ovoci je poznáte. Což sklízíte z trní hrozny nebo z bodláčí fíky? (17) Tak každý dobrý strom dává dobré ovoce, ale špatný strom dává špatné ovoce. (18) Dobrý strom nemůže nést špatné ovoce a špatný strom nemůže nést dobré ovoce.

(19) Každý strom, který nedává dobré ovoce, bude vyřazen a hozen do ohně. (20) A tak je poznáte po jejich ovoci.

(21) Ne každý, kdo mi říká ‚Pane, Pane‘, vejde do království nebeského; ale ten, kdo činí vůli mého Otce v nebesích. (22) Mnozí mi řeknou v onen

(6,37) ‚Nesudte, a nebudete souzeni; nezavrhuje, a nebudete zavrženi; odpouštějte, a bude vám odpuštěno. (38) Dávejte, a bude vám dáno; dobrá míra, natlačená, natřesená, vrchovatá vám bude dána do klína. Neboť jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám.‘

(6,41) ‚Jak to, že vidíš třísku v oku svého bratra, ale trám ve svém vlastním oku nepozoruješ?‘

(42) Jak můžeš říci svému bratru: ‚Bratře, dovol, ať ti vyjmu třísku, kterou máš v oku,‘ a sám ve svém oku trám nevidíš? Pokrytče, nejprve vyjmi trám ze svého oka, a pak teprve prohlédneš, abys mohl vyjmout třísku z oka svého bratra.‘

(11,9) ‚A tak vám pravím: Proste, a bude vám dáno; hleďte, a naleznete; tlučte, a bude vám otevřeno. (10) Neboť každý, kdo prosí, dostává, a kdo hledá, nalézá, a kdo tluče, tomu bude otevřeno. (11) Což je mezi vámi otec, který by dal svému synu (+kámen, když ho požádá o chléb? Nebo) hada, když ho prosí o rybu? (12) Nebo by mu dal štíra, když ho prosí o vejce? (13) Jestliže tedy vy, ač jste zlí, umíte svým dětem dávat dobré dary, čím spíše váš Otec z nebe dá Ducha svatého těm, kdo ho prosí!‘

(6,31) ‚Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jedněte vy s nimi.‘

(13,24) ‚Snažte se vejít úzkými dveřmi, neboť mnozí, pravím vám, se budou snažit vejít, ale nebudou schopni.‘

(6,43) ‚Dobrý strom nedává špatné ovoce a špatný strom nedává dobré ovoce. (44) Každý strom se pozná po svém ovoci. Vždyť z trní nesklízíte fíky a z hloží hrozny.‘

(6,46) ‚Proč mne oslovujete ‚Pane, Pane‘, a nečiníte, co říkám?‘

(13,25) ‚Jakmile už jednou hospodář vstane a zavře dveře a vy zůstanete venku, začnete tlouci na

<p>den: ‚Pane, Pane, což jsme ve tvém jménu nepro-rokovali a ve tvém jménu nevyvířili zlé duchy a ve tvém jménu neučinili mnoho mocných činů?‘ (23) A tehdy jim prohlásím: ‚Nikdy jsem vás neznal; jděte ode mne, kdo se dopouštíte nepravosti.‘</p> <p>(24) A tak každý, kdo slyší tato má slova a plní je, bude podoběn rozvážnému muži, který postavil svůj dům na skále. (25) Tu spadl příval, přihnaly se vody, zvedla se vichřice, a vrhly se na ten dům; ale nepadl, neboť měl základy na skále. (26) Ale každý, kdo slyší tato má slova a neplní je, bude podoběn muži bláznivému, který postavil svůj dům na písku. (27) A spadl příval, přihnaly se vody, zvedla se vichřice, a obořily se na ten dům; a padl, a jeho pád byl veliký.‘</p> <p>(28) Když Ježíš dokončil tato slova, zástupy žasly nad jeho učením; (29) neboť je učil jako ten, kdo má moc, a ne jako jejich zákoníci.</p>	<p>dveře a volat ‚Pane, otevři nám,‘ tu on vám odpoví: ‚Neznám vás, odkud jste!‘ (26) Pak budete říkat: ‚Jedli jsme s tebou i pili a na našich ulicích jsi učil!‘ (27) On však vám odpoví: ‚Neznám vás, odkud jste. Odstupte ode mne všichni, kdo se dopouštíte bezpráví.‘</p> <p>(6,47) ‚Víte, komu se podobá ten, kdo slyší tato má slova a plní je? (48) Je jako člověk, který stavěl dům: kopal, hloubil, až položil základy na skálu. Když přišla povodeň, přivalil se proud na ten dům, ale nemohl jím pohnout, protože byl dobře postaven. (49) Kdo však uslyšel má slova a nejednal podle nich, je jako člověk, který vystavěl dům na zemi bez základů. Když se na něj proud přivalil, hned se zřítíl; a zkáza toho domu byla veliká.‘</p> <p>(4,32) Žasli nad jeho učením, poněvadž jeho slovo mělo moc.</p>
---	---